

Poznań XIX-wieczny

Poznań został włączony do Prus w wyniku drugiego rozbioru Polski w 1793 roku. Od tego czasu Niemcy starali się nadać miastu niemiecki charakter oraz przyciągnąć do stolicy Wielkopolski jak najwięcej niemieckich osadników. Z tego powodu podejmowano szereg inwestycji, które miały zamienić Poznań w miasto przyjazne dla Niemców. Powstały niemieckie biblioteki, muzea, teatry, a na początku XX wieku monumentalna Dzielnica Zamkowa. Z drugiej strony Polacy zjednoczeni w oporze wobec Niemców wybrali taktykę biernego oporu i poprzez pracę organiczną starali się wzmocnić polskie struktury. Powstały instytucje i towarzystwa dbające o polską kulturę i język, powstały spółdzielnie i banki udzielające polskim przedsiębiorcom kredytów.

Trasę naszej wędrowki po polsko-niemieckim, XIX-wiecznym Poznaniu rozpoczynamy na **Placu Wolności**. Plac wytyczono pod koniec XVIII w. na wzniesieniu zwanym Muszą Górą. To tu postanowiono stworzyć nową dzielnicę, zaprojektowaną przez berlińskich architektów i dzięki wyższemu położeniu wolną od nękających miasto powodzi. Plac przecinają Aleje Marcinkowskiego zwane kiedyś Wilhelmstrasse, wzorowane na berlińskich "Unter den Linden".

Najstarszym z budynków przy Placu Wolności jest **Biblioteka Raczyńskich**. Ufundowana przez hrabiego Edwarda Raczyńskiego biblioteka została wybudowana w latach 1822-29. Znalazły się w nich zbiory hrabiego Raczyńskiego, które regularnie powiększano o każdą nową publikację w Księstwie Poznańskim. Klasycystyczny gmach, a konkretnie jego elewacja frontowa wzorowana jest na wschodniej ścianie paryskiego Luwru. Był to pierwszy budynek w Polsce wzniesiony wyłącznie dla pomieszczenia zbiorów bibliotecznych.

Obok placu widzimy budynek **Muzeum Narodowego**. Gmach wybudowany w latach 1900-1903 nawiązuje formą do berlińskiego Karl-Friedrich-Museum. Oba obiekty miały swoimi dekoracjami i wystrojem pokazać niemiecką potęgę. Po odzyskaniu niepodległości w 1919 r. Kaiser- Friedrich Museum przekształciło się w Muzeum Wielkopolskie, a w roku 1950 w Muzeum Narodowe. Zewnętrzne dekoracje odnoszące się do niemieckich artystów zastąpiono polskimi. Dziś w budynku głównym znajdują się Galeria Sztuki Polskiej, Galeria Sztuki Obcej, Galeria Plakatu i Designu, Galeria Sztuki Współczesnej oraz Gabinet Rycin i Gabinet Numizmatyczny. Muzeum Narodowe posiada w Poznaniu pięć oddziałów oraz trzy oddziały na terenie Wielkopolski. W Galerii Malarstwa i Rzeźby Muzeum Narodowego można zobaczyć przede wszystkim zbiory malarstwa zachodnioeuropejskiego.

Po prawej stronie Muzeum Narodowego znajduje się historyczny budynek **Hotelu Bazar**. Wybudowano go w latach 1838-42 i obiekt od razu stał się centrum polskiego życia społecznego, gospodarczego i towarzyskiego. Bazar gościł wielkopolskich ziemian, a na parterze zgodnie ze statutem znajdowały się sklepy wyłącznie polskich kupców. Swoją pierwszą siedzibę miał tu m.in. największy poznański przedsiębiorca XIX wieku - Hipolit Cegielski. Budynek przeszedł do historii także dzięki Ignacemu Paderewskiemu, który w grudniu 1918 r. wygłosił patriotyczne przemówienie do poznaniaków z balkonu swojego pokoju. Jeszcze tego

samego dnia wybuchło zwycięskie dla Polaków Powstanie Wielkopolskie, dzięki czemu Wielkopolska po ponad 120 latach wróciła do Polski.

Po drugiej stronie Placu Wolności naszą uwagę przykuwa budynek **Arkadii**. Nazwa "Arkadia" pochodzi od mieszczącej się niegdyś w tym budynku kawiarni i restauracji. Na początku XIX w. w miejscu dzisiejszej Arkadii wybudowano teatr królewski, w którym odbywały się liczne przedstawienia i koncerty m.in. po raz pierwszy w Poznaniu wystawiono tu "Halke" Stanisława Moniuszki. Obecny budynek wzniesiono z przeznaczeniem na nowy Teatr Miejski nazywany dla odróżnienia od podobnego od niego Teatru Polskiego - niemieckim. Budynek oprócz wcześniej wspomnianej kawiarni "Arkadia" mieścił również poznańską rozgłośnię Polskiego Radia. Obecnie w budynku mieści się m.in. Centrum Informacji Miejskiej.

Nasz spacer kontynuujemy wzdłuż ulicy 27 Grudnia. Mijamy skrzyżowanie z ulicą Ratajczaka. Kilkadziesiąt metrów stąd znajduje się **Biblioteka Uniwersytecka**, wybudowana w 1902 r. jako Kaiser-Wilhelm-Bibliothek. Wzdłuż ulicy 27 Grudnia w kierunku Okrąglaka jeszcze w latach 70-tych ciągnął się sznur XIX-wiecznych kamienic. Wyburzono je jako grunt pod przyszłe inwestycje, których jednak nigdy nie zrealizowano. W konsekwencji **Teatru Polskiego** wybudowanego 1873 - 1875 nie musimy szukać na jednym z podwórek, jest doskonale widoczny z ulicy 27 Grudnia, a jego architektura przypomina gmach Teatru Niemieckiego mieszczący się w Arkadii. Teatr Polski zbudowano ze składek publicznych ze wszystkich zaborów, co zostało ukazane na fasadzie poprzez napis "Naród sobie".

Dalej zmierzamy ulicą Fredry i wkraczamy do **Dzielnicy Zamkowej**, wytyczonej i zaprojektowanej na początku XX w. Wilhelm II ogłosił wówczas rozbiórkę przestarzałych fortyfikacji miejskich, które dławiły rozwój miasta, a na ich terenie Niemcy postanowili wybudować reprezentacyjną dzielnicę, która miała podkreślać niemiecki charakter miasta. Dochodzimy do **Collegium Maius**. Gmach powstał w 1908 r. i był siedzibą pruskiej Komisji Kolonizacyjnej. Instytucja ta zajmowała się wykupywaniem ziemi z rąk polskich i osadzaniem na niej niemieckich kolonistów. Zarówno wystrój wewnętrzny, jak i zewnętrzny odwoływał się do niemieckiej historii i kultury. Obecnie gmach użytkowany jest przez Uniwersytet im.

Adama Mickiewicza oraz Uniwersytet Medyczny. Kilkadziesiąt metrów dalej zauważymy neoklasycystyczny gmach **Teatru Wielkiego** (Opery). Teatr był filią Opery Berlińskiej i powstał w latach 1909-10. Prząd teatru zdobi sześć kolumn jońskich, a góruje nad nimi **rzeźba Pegaza** (dawna nazwa teatru to Gmach pod Pegazem). Na widowni teatru może zasiąść 900 osób.

Przy Teatrze Wielkim skręcamy w lewo w stronę Parku Mickiewicza i przechodzimy do **Placu Adama Mickiewicza**. Po zachodniej stronie placu widzimy **Collegium Minus**. Gmach został wybudowany w latach 1905-10 dla pruskiej Akademii Królewskiej. Obecnie jest siedzibą rektoratu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. We wnętrzu gmachu znajdują się dwie aule - duża oraz mała zwana Salą Lubrańskiego. **Aula Uniwersytecka** jest jedną z najbardziej

znanych sal koncertowych w Polsce. Odbywają się w niej liczne imprezy muzyczne, m.in. konkurs skrzypcowy im. Henryka Wieniawskiego.

Od strony wschodniej Placu Adama Mickiewicza wznosi się monumentalny gmach **Zamku Cesarskiego**. Ta potężna neoromańska budowla została zaprojektowana przez Franza Schwechтена. Zbudowano ją w latach 1905-10 dla cesarza Wilhelma II, który przybył na jego uroczyste otwarcie. Styl i rozmach miały dawać przykład potęgi mocarstwa, a romański charakter budowli uznawano za najbardziej germański. W okresie międzywojennym zamek był siedzibą prezydentów II RP oraz Uniwersytetu Poznańskiego. To tu pracowali naukowcy, którzy złamali niemiecki kod Enigmy. Natomiast w czasie II wojny Światowej został rezydencją Hitlera. Wtedy też przebudowano wszystkie wnętrza w stylu III Rzeszy przy udziale nadwornego architekta Hitlera - Alberta Speera. Dominującym elementem budynku jest wieża z zegarem, która pierwotnie miała 74 m wysokości. Po wojnie obniżono zniszczoną w czasie działań wojennych wieżę o około 20 m. Na Dziedzińcu Różanym znajduje się fontanna wzorowana na XIII-wiecznej fontannie lwów z Alhambry w Grenadzie. Obecnie w zamku mieści się Centrum Kultury "Zamek", Teatr Animacji oraz wiele innych instytucji. Odbywają się tu liczne wystawy, spotkania, koncerty.